

AGNI

Nr 236 - Årg. 60 - Nr 2 - Julen 2015

I detta nummer:

Medkänsla, Anders Kompass och ögonoperationer på Maxeña

Julen är här, fridens och glädjens högtid. Och oavsett vilken religion man hör till önskar vi er frid och glädje! Var inte oroliga, var inte rädda, utan lita på kraften hos människors kärlek.

Kärlek, medkänsla, medlidande, empati, medmänsklighet, solidaritet, medömkan och barmhärtighet. Flera ord för samma sak, eller finns det skillnader mellan hur man känner när man vill hjälpa andra? Vilka gränser finns det för vårt medlidande? Krävs det tankemognad och fostran för att människor ska känna empati även med människor som ter sig osympatiska? Det är frågor som skribenterna i detta nummer har funderat på. Vi får också läsa mer om

Anders Kompass, agniten och visselblåsaren som skakade om hela FN i tidigare i år.

Vi har även i detta nummer en hälsning från Maxenakliniken, som under hösten har haft besök av det amerikanska läkarteam som regelbundet genomför ögonoperationer och på så sätt ger synen åter till människor som inte har råd med annan vård.

Vi på redaktionen vill tacka alla som bidragit till Agnis verksamhet under året och önska er alla en riktigt God jul.

Hälsning från Maxeña

Idag har läkarna och teamet för ögonoperationer lämnat kliniken. Vi är mycket tack-

samma och glada över att de även denna gång har kunnat genomföra så många framgångsrika operationer.

Den vanligaste åkomman som opereras är grå starr. Behovet är enormt. Redan klockan sex på morgon sitter de som har blivit kallade och väntar på bänkarna. Miguel ropar upp deras namn och sedan börjar pappersarbetet. En sköterska frågar dem om deras hälsohistorik och mäter synförmåga, blodsocker och blodtryck. Sedan får patienten vänta på att träffa ögonläkaren. Även laserbehandlingar utförs. Läkemedeln som behövs i samband med ögonoperationerna har donerats av läkemedelsföretag i USA.

forts...

En av de sista patienter för denna gång var en 85-årig man. Han kommer från en av de högst belägna bergsbyarna i området. För att komma till klinken fick han lämna sitt hem klockan ett på natten. Först bars han i en stol av två söner i två timmar. Därefter väntade de på en lastbil på vars flak de kunde åka ytterliggare tre timmar längs en skumpig grusväg. Hans operationen på det vänstra ögat var framgångsrik. Vi hoppas att han kommer få även det högra ögat opererat i april 2016, då läkarteamet återkommer. Han har varit helt blind i flera år på grund av en ögonsjukdom.

Vi är så mycket glad över att kunna erbjuda denna tjänst, eftersom Guatemala har ett så undermåligt sjukvårdssystem. Det är stort brist på läkemedel och medicinska förnödenheter, läkare som inte får lön på flera månader, operationer sker bara i nödsituationer...listan på bristerna är lång och folket har inte råd att betala för privat vård. Tack för ert generösa stöd till Clinica Maxeña!

*Sheila McShane,
Föreståndare för Maxeña-
kliniken, Guatemala*

Empatins plats på tankeberget

Hallå, du som läser detta! Vet du om att du klättrar på ditt tankeberg varje dag? Jo, du har visst ett tankeberg, nå, det är fortfarande inte färdigbyggt, så det kan ju kallas ett tanketorn om du så vill. Någonstans där ska vi spåra empatin, den viktiga känslan för medmänniskan.

När vi är barn är vårt tänkande i stort sett styrt av känslor. Och känslor finns alltid mer eller mindre med i vårt tänkande, det vill säga experterna, psykologerna. Det går vi väl med på. Hur vi vill bli bemötta bestämmer hur vi klättrar vidare ganska länge. Vi kan bli egoister i olika grad och, ve och fasa, vi kan bli mobbare i skolan om vi inte kan klättra lite högre i tankevärlden. Basen in tanketornet är alltså byggt av enkla byggelement.

Men vi får under uppväxten hjälp med att bygga vidare. Det som kallas det sociala arvet bidrar med en mycket stabil fortsättning. När vi klättrar där får vi impulser att tänka hur det bör vara (det vill säga om vi har

det). I den nedre delen av detta avsnitt finns budskap om vi och dem och fastnar vi där, vilket förskräckande många människor på vårt klot gör, så är det illa. Hos oss är det verkligen inte sanktionerat på högsta ort. Ungdomar, vars vängrupper ofta har en gemensam vrå på tankeberget (nu är formen mer berg än torn för dem), förstärker varandra i tron att detta är en hög nivå. De tycker kanske det är hätt häftigt att hata på nätet! Tänk om de visste att det är den lägsta tankenivån! Varje gruppering på klotet, den må begränsas till en klan, nation eller religion, har ofta en engan välstrukturerad och gemensam del i sina medborgares tankeberg. I en demokrati är det inte fel att sätta ifråga ett och annat, i de auktoritära staterna kan det vara livsfarligt. Sorgligt många goda tänkare har inte en chans.

Men hur är det högre upp på det där berget? Om inte en hel del just goda tänkare hade junnat övertyga andra, så hade vi kanske levt som

på stenåldern fortfarande. Plogen, ångmaskinen, elektriciteten, datorn – ja vi alla kan lite av vaje om vad som uppfunnits och vi tar det nu för självklart – det gör även de ungdomar som befinner sig på bergets nedre del! De inser inte tankeparadoxen de lever i. Men vi andra, vuxna, upplysta, har lärt oss att den sortens tänkande är det finaste, eller åtmonstone det som kan hålla vår civilisation vid liv och vår levnadsstandard hög. I vårt land är det bestämt att ”innovation” skall prioriteras när det gäller forskning. Uppfinningar som kan säljas och ge ”tillväxt”. Finare än snus! Nog är det väl det högst på tankeberget, eller hur? Det verkar åt minstone våra politiker och deras experter tro. Men stopp ett tag, skulle jag inte komma fram till något om empati? Var ligger det på tankerberget? Och moral som hänger ihop med empati.

Oj, vi råkande hamna på den sidan av beget där naturvetenskap ligger, allt tydligt, rejält och bra. Men klättrar vi runt berget finner vi de humanistiska vetenskaperna, och även moralen, för på den tydliga bergssidan finns ting och begrepp som är välavgränsade och vars sammanhang kan

tydliggöras bra, men å andra sidan är det en djungel av begrepp som är intrasslade i varandra och där det inte ens räcker med en machete för att komma fram. Faktiskt handlar tankedjungeln hela tiden om vad människor tänker om människor. Alltså historia, filosofi, samhällvetenskap, litteratur med mera. Det krävs redskap som det som kallas processtänkande för att reda ut om sådant Experter från de två sidorna tittar lite frågande på varandra. En fysiker skrev påskoj en ”uppsats” i filosofi, med fina ord men utan mening – och fick den tryckt och blev känd för det. (Vad drar vi för slutsats?)

Förr var det fint att vara humanist, nu inte längre. Men i deras djungel finns i en vacker glända den finaste empatin. Där dväljs både ren känsla och försåelse. Den som klättrar hit kan inse att även personer som är ganska osympatiska räknat efter reglerna i det sociala arvet, är lika ömtåliga och värda medkänsla som de som lever efter de regler vi gillar. Ack om fler hade kunnat klättra hit! Då skulle allt världen se bättre ut!

Och, märkvärdigt nog, en stig finns mellan gläntan och en plats nere på första

nivån på denna sidan beget. En plats där lek och glädje och faktiskt, spontan empati lyser upp. Även små barn kan intuitivt visa medkänsla av den kvalitet vi kallar empati. Kanske, kanske om fler visste om bergets nivåer skulle de lära sig klättra och finna glädje i det. Tankeredskap finns; tolkningsstegar, analyspadar, resonemangsbegrepp, det är egentligen bara att sätta i gång. Att klättra i grupp är kul!

Ingrid Stenram, Eslöv

Agnis ordförande prisas

Bo Nylund, ordförande i Agni och i Ekumeniska fristadsgruppen i Uppsala, har tilldelats Uppsalas fredspris i kategorin mänskliga rättigheter. Priset har tilldelats Bo för hans långvariga arbete och engagemang för asylsökande flyktingar.

Medlidandets gränser

Människor kommer i stort antal och söker vår hjälp just nu. Förvärrat krig och en ohållbar situation i de länder som hittills tagit emot flest flyktingar är bidragande orsaker. Människor behöver tak över huvudet, familjer behöver trygghet och barn behöver få leka.

Just det här med barnen känns i mig. Jag ser på min egen treåring och hennes lillasyster, och tänker på hur hela deras liv påverkas av hur de har det just nu. Det är nu deras erfarenheter lär dem huruvida världen är en vänlig plats eller ej. Om man kan lita på samhället eller om man måste misstro det.

Att fostra trygga barn är inte bara en fråga om medkänsla med individer, det är även en samhällsfråga. Sveriges befolkningspyramid har de senaste decennierna allt mer fått formen av en svamp, det vill säga många äldre och få unga. Vi behöver tillskott av människor i arbetsför ålder. Om vi klokt investerar i de människor som kommer är det på sikt vi själva som blir hjälpta. De är nu vi sår fröna vår egna framtid.

Barmhärtighet och solidaritet – båda behövs

Att investera i framtiden betyder att vi måste betala idag. Har vi råd att bygga upp den apparat som krävs för att ta emot och integrera dem som kommer? Ja, det har vi! Svenska folket har under de senaste tjugo åren ökat sina disponibla inkomster med upp till sextio procent för vissa grupper. Uppgången gäller för alla sorters hushåll – med undantag för arbetslösa. Frågan är här om vi är villiga att dela med oss, vi har ju redan vant oss vid den högre standarden.

Jag är glad när jag kan konstatera att så många är villiga att dela med sig. Många skänker pengar och kläder och delar med sig av sin tid. Det kan inte nog understrykas att dessa enskilda insatser har stort symbolvärde och är oerhört viktiga. Men människors medkänsla och barmhärtighet har sina gränser. Vi måste komplettera med en varm och oändlig omsorg.

Medlidandets gränser

Hur menar jag när jag skriver att det finns gränser för medlidandet? Jo, det baseras på forskning om hur människors hjärna fungerar.

Människan har stor förmåga till medlidande. När vi ser någon annan lida aktiveras de områden i vår egna hjärna som registerar smärta, och vi lider bokstavligen talat med dem. Men denna känsla kan slå över till något annat. Forskare på ämnet har kunnat visa att viljan att hjälpa är avhängig att vi ser de hjälpbehövande som individer, inte som en massa. Får man för sig att behovet är oändligt och namnlöst, då minskar viljan att hjälpa även om man får det bättre själv. Andra forskare har visat att vår förmåga till medkänsla helt beror på om vi uppfattar oss som ett ”vi” med dem som lider. Genom att titta på försökspersonernas hjärna med en magnetkamera har forskare vid Max Planck institute for human cognitive and brain science kunnat se att personer som led med en medmänniska som utsattes för lidande (i detta fall ett

stick i fingret) istället kände tillfredsställelse om de fick informationen att offret höll på ett annat fotbollslag än de själva gjorde.

Det finns en tredje gräns för vår empati. Det är utmattningens gräns. Den som lider med andra bränner snart ut sig. Man stänger av, vänder sig bort från det som gör ont. Men, den goda nyheten är att det finns olika sätt att känna empati. Forskarna vid Max Planck lät en buddistisk munk, som i årtal tränat sin

förmåga till medkänsla, delta i experimentet med magnetkameran och nålsticket. De blev mycket förvånade över vad de såg i magnetkameran. Istället för att aktivera områden för lidande aktiverades områden i hjärnan som har med belöning att göra. Istället för smärta kände han bara en varm omsorg, som en mor inför sitt barn. En källa man kan ösa ur hur mycket som helst.

Det finns starka krafter som vill putta oss över gränsen för vårt medlidande genom

att använda just dessa två mekanismer i våra hjärnor. De talar om människor som flyr som en "massa". De menar att de som kommer är analfabeter och att de aldrig kan integreras och bidra till samhället. De talar om kulturer som olika lag man tillhör och som aldrig kan mötas eller smältas samman. Och de som inte lyssnar på detta, riskerar ändå att nå medlidandets gräns, av ren utmattning. Därför måste vi rusta oss med oändlig omsorg.

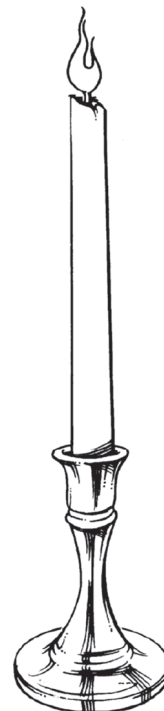
Kristina Nyström

Agnis verksamhet 2014

Under Agnis årsmöte gjordes sammanfattning av viktiga händelser under 2014. Tack vare de gåvor vi har fått har vårt stöd till Maxena-kliniken kunnat öka något jämfört med tidigare år, och uppgick till 60 000 kronor. Även stödet till stipendie-projekt i Pasac var större än tidigare år, 40 000 kronor. Detta projekt är otroligt viktigt och framgångsfullt, inte minst tack vare att det stärkt kvin-

nornas roll i byn genom att ge ekonomisk möjlighet för studier, ibland upp på högskolenivå. Tyvärr har vårt stöd till Albanien fått upphöra eftersom vår systerorganisation Fadderfriends har upplösts. Föreningen stödde under året även en ung kvinnas volontäresa med 10 000 kr och arbete med hjälp till flyktingar i Sverige med 6 000 kronor.

Kristina Nyström

Anders Kompass, ”visselblåsaren” i Genève

I förra numret berättade vi om en skandal som skapat rubriker i världspressen – dock ganska litet i Sverige. Det handlade om det obegripliga försöket från en av de högsta i FN att avskeda svensken Anders Kompass, den ende som ingrep för att få slut på omfattande pedofilbrott som begicks av fransk militär i en fredsbevarande FN-styrka i Centralafrikanska republiken. Han gjorde det i sin egenskap av chef för FN:s fältarbete för mänskliga rättigheter runt om i världen. Det tycks som om FN:s ledning velat hemlighålla information som kan skada FN:s rykte men just därigenom gjort att FN nu hamnat i en allvarlig förtroendekris.

Vem är han då denne visselblåsare? Jag lärde känna Anders på 1970-talet då jag var lärare i filosofi och religionskunskap i Uppsala. Anders var en seriös, rättfram personlighet med varmt engagemang för en rättvis världsordning. Efter sin studentexamen reste han ensam till Guatemala i syfte att under ett år lära känna de villkor under vilka den fattiga indianska befolkningen levde i

detta av storgodsägare och militär behärskade land. Han skulle tas emot av en liten organisation vid ankomsten. Den fanns inte kvar när han anlände. Dess medlemmar hade flytt eller gått under jorden. De politiska spänningarna hade hårdnat och gjort livet farligt för grupper som opponerade sig mot de enorma klyftor som skiljde en liten rik oligarki från de fattiga massorna – till stor del ”indigenas”, det vill säga indianer vars språk har rötter i den gamla mayakulturen. Anders uppmanades att utan dröjsmål resa hem.

Det gjorde han definitivt inte. Han stannade och sökte på egen hand uppgifter att ägna sig åt. En jordbävning med förödande skador skrämde honom inte heller. Han letade sig upp i höglandet till en by, Pasác, där man vågade ta emot denne främling eftersom han hade rekommendation från ett kooperativ som Anders fått kontakt med i huvudstaden. Under två år arbetade han med alfabetisering i Pasác och kringliggande byar.

Av stor betydelse för framtiden blev hans nära samarbete med ungdomar i byn sominsåg hur efterbliven och onödigt fattig byn var. De ville arbeta för ”desarollo” – utveckling. En viktig roll spelade den gamle byhövdingen genom att resolut stödja dessa ungdomar och deras unge

mentor. En helt avgörande roll kom den då mycket unge Miguel Guarchaj att spela. Agnis läsare känner säkert igen detta namn. Hans moraliska integritet och förmåga att organisera byns invånare kring konstruktiva projekt är imponerande. Sedan många år är han administratör i Maxefiakliniken, där nästan hela personalen är rekryterad från byarna. Kliniken och dess utposter utgör ett nätverk som varit av central betydelse för utvecklingen i hela regionen. Här får patienterna tala sitt eget språk, maya quiché. Det är viktigt i en miljö där långtifrån alla förstår spanska.

I materiellt hänseende levde Anders mycket spartanskt under dessa två år. Hans erfarenheter från denna tid kom dock att bli avgörande för hela hans framtid. Han kom tillbaka till Sverige i rämligen utmärklat skick 1977. Efter att ha genomgått lärarexamen i Uppsala återkom han till Centralamerika 1981, anställd av den svenska biståndsorganisationen Diakonia. Han kom tillsammans med en f.d. klasskamrat, prästen Per Sundelin. Nu omfattade hans verksamhet hela Centralamerika. 1983 anställdes han av svenska UD. Som diplomat gjorde han och kollegan Lars Franklin en mycket viktig insats i El Salvadors fredsprocess, ett land ohyggligt drabbat av mångårigt

inbördeskrig. Han blev han chef för FN-organet UNDP i El Salvador. Det riskfyllt att verka så öppet och intensivt som Anders gjorde i detta våldsamma land. Han samarbetade bland annat med kretsen kring ärkebiskopen i San Salvador, liksom det katolska universitetet med dess progressiva jesuiter, var viktiga samarbetspartners. Många av Anders salvadoranska vänner mördades av högerextrema paramilitärer. Svårast var det som hände 1989 när militären nattetid stormade in i det katolska universitet och mördade sex av de präster och lärare som Anders hade nära samarbete med.

Hans nästa uppdrag blev som chef för FN:s arbete för mänskliga rättigheter i Bogotá, Colombia, också det en av världens farliga platser. Han organiserade arbetet på ett sätt som blev förebild för FN:s fältkontor i andra länder. Till sist hamnade han nära toppen i FN:s avdelning för mänskliga rättigheter i Genève. Men på höga toppar kan det blåsa mycket kallt.

Anders Kompass är den ende på hög nivå i FN-systemet som har egna erfarenheter av fältarbete under svåra villkor. Hans chef högkommissarien, är en kunglig prins av Jordanien med helt annan bakgrund. Sådana olikheter kan spela roll i människors möten. Vad som nu kommer att hända är osäkert. En extern utredning av pågående konflikter inom FN blir färdig strax före jul. Min bedömning är att vår Agni-vän inte har så mycket att frukta.

Bo Nylund

TIDNINGEN AGNI, BOX 1528, 751 48 UPPSALA

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återlämnas tidningen med nya adressen på framsidan (ej adressidan).

AGNI

FÖRENINGEN ÖRJANSGÅRDEN AGNI

Returadress: C/o Nyström,
Salstagatan 25 D,
642 36 Flen

Postgiro: 7 73 73-9

TIDNINGEN AGNI

Redaktör: Kristina Nyström,
070-201 49 16, kristina.
nystrom@agniuppsala.se

Ansvarig utgivare: Bo Nylund,
018-50 37 82, 070-680 58 29,
bo.nylund@telia.com

Välkommen att höra av dig!